

Két székely és az Apáca

Benedek Elek és Bedő Albert

A 19. század vége felé két székely Budapesten találta meg a boldogulást, hivatala kitéjesedését, de lélekben mindig hazavágytak. Egyik újságíró lett, a másik erdész. Mindketten szerették a fákat és az erdőt, mindkettő kiérdemelte a faültető címet, és mindketten voltak valamikor országgyűlési képviselők. Mindkettő tenni, segíteni akart népének, sorstársainak. Segíteni akarásukra, céljuk elérésére találtak egy szervezetet, az 1875-ben alakult Székely Művelődési és Közgazdasági Egyesületet.

Ismeretségük legkorábban az 1880-as évek elejére vezethető vissza. Amikor 1888-ban *Benedek Elek* írásaiban először tesz említést *Bedő Albertről*, látható, hogy már régebb óta ismerik egymást.

Benedek Elek Bedő balálának idejében
(Forrás: OSZK)

Országgyűlési képviselőként egy felvidéki utazása alkalmával Libetbányán, a régi városháza hivatalszobáit járva, a királyi pár arcképe mellett Bedő Albert olajfestésű képét fedezi fel: „– Nini, bisz ez Bedő! – kiálték fel önkéntelen a nem éppen bű arckép láttára. – Igen, – mondták, – ez ő, bálából festettük le a mért a kincstár és a város közt hosszas időn át folyt erdőpörnek véget vetett.” Nem sokkal később Bedő Alberttől kapott egy üzenetet: Liptóba megy erdőt vizsgálni, nem tart-e vele? „Nem csak egyszerűen az utazás gyönyörűsége ingerelt, de a gondolat is, hogy oly ember társaságában utazhatom, ki ismeri az erdő titkait, ki oly féltékenyen szerető gonddal őrzi és dajkálja hazám erdeit, mint anya a gyermekét s kitől tudtam előre – egy nap alatt többet tanulok az erdő gazdasági tudományából, mintha

laikus gyámoltalansággal végig bujnék egy egész erdészeti könyvtárat” – írta utazási élményeit megörökítő cikksorozatában Benedek Elek.

Liptóújvárra mentek, az erdőőri iskolát nézték meg, hol Bedő két és fél napon keresztül „examinált”, azaz vizsgáztatott, közben bejárta Benedek Elekkel s állandó kísérőjével és fogalmazójával, Kondorral a Fekete-Vág völgyét, a környező erdőket és erdészlakokat, mindenhol nagy szeretetre és meleg fogadtatásra találva. Ismeretségük, jó kapcsolatuk az egyesület révén megmaradt akkor is, amikor Benedek Elek már nem volt képviselő, hanem csak egyszerű újságíró és szerkesztő.

Néhány évvel később egy lepkeraj telepedett meg Magyarország egyik erdőségében és nagyon gyorsan elszaporodott, felemészte maga körül a növényi életet, elsorvasztva a fákat. A lepke tudományos neve *Lymantria monacha*, azaz apácalepke. Ez a 4-4,5 centiméter nagyságúra megnövő lepke igen kártékony és szaporulatával, falánkságával hatalmas erdőségek elpusztítására képes. Benedek Elek így írt a várható veszélyről 1891 augusztusában: „*Rettenetes csapás fenyegeti Magyarországot erdőségeit. Az apáca nevéű pusztító rovar, mely eddig különösen Bajorországban okozott milliókra menő károkat s juttatott koldusbotra számtalan erdőbirtokost: ez évben fölbukkant az erdélyrészi havasokban is s egyes erdőrészeket már félelmetesen meglepett... a kincstári erdőkben s egyes magántulajdonosok erdeiben tavasz óta folyik a küzdelem az erdőgyilkos rovarok ellen, melynek milliárdjai pusztítanak letarolván a szép zöld leveleket, kiszívva az életmedvet az égnek meredő fenyőóriásokból.*”

Magyarországon először a görgényi fenyvesekben pusztított nagyobb mértékben, majd egy raj elszaporodott Erdély keleti részén, nagy károsítást végzett az erdőségekben, de szerencsére

nem olyan óriásit, mint abban az időben Bajorországban, ahol a védekezésre 20 millió márkát költöttek, és így is hatalmas erdőségek veszttek oda. A fa mint kincs és mint vagyon sokkal nyilvánvalóbb volt akkoriban – sokkal többet éltek belőle.

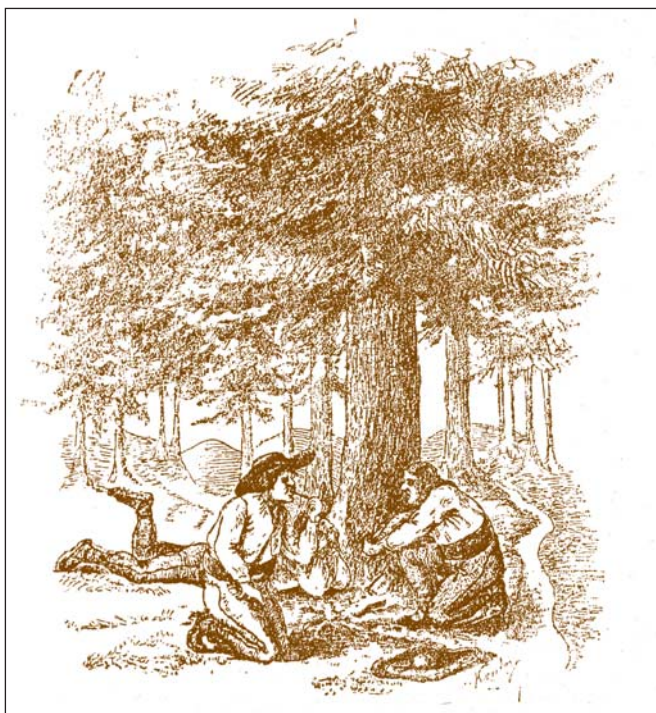
Hogy Magyarországon nem következett be az erdők s ebből következőleg emberek ezreinek a katasztrófája, nagymértékben köszönhető Bedő Albertnek és munkatársainak, akik szorgosan pusztították ezt a lepkét és annak hernyóját, petéit. „*A laikus közönségnek sejt*

Bedő Albert akadémiai portréja
(Forrás: MTA)

telme sincs arról, hogy csak két év előtt is mily rettenetes csapást hártott el Bedő Albert az ő lelkes gárdájával Magyarország erdőségeiről. Ha ő és gárdája résen nem állnak s a szó igaz értelmében éjjelnappal nem küzdenek az erdők ismeretlen gyilkosa az »apáca« ellen: az erdőkben gazdag Erdély most a szomorúság, a szegénység országa volna. Ez bősi küzdelem volt. Láttam tanuja voltam.” – írta Benedek Elek 1893-ban a Magyar Hírlap munkatársaként.

1891 augusztusában a két székely, Bedő Albert és Benedek Elek a görgényi havasokban találkoztak, az Apáca-lepke (apácalepke) hozta fel őket ide és az ellene való tenni akarás: „*oly szerencsés voltam, hogy épp egyidőben értem a görgényi havasok közé Bedő Albert főerdőmesterrel, a ki ez évben már másodszer járt itt, hogy megtegye a szükséges intéz-*

Zapecskát szívó tótok – Bedő fogalmazójának rajza

kedéseket”. Ki-ki a saját tollával – a saját lapjában – és más eszközökkel is küzdött, ott akartak lenni a sűrűjében és tenni valamit az erdők s ezáltal az ebből élő emberek megmentése érdekében. Benedek Elek napokon keresztül munkálkodott együtt Bedő Alberttel és csapatával, tudósításaiban Bedő Albert tanácsait megfogadva hívta fel a figyelmet a különös veszélyre és az ellene való védekezési, megelőzési lehetőségekre.

A régi jó ismerősöket a közös munka szorosabb barátságba fűzte. Bedő Albert erdészeti szolgálatának 25 éves jubileumáról írt tárcáját így kezdi Benedek Elek: „Felejtetetlen szép napok emléke elevenedik meg lelkemben, leírván e nevet: Bedő Albert. Úgy tetszik nekem, mintha fenyőillat áradna szét szobámban s ballanám a rengeteg fenyvesnek zúgását. Ott vagyok, ott, újra, érzem balzsamos illatát a karcsú fenyőnek, ballanám a rengeteg fenyvesnek rejtelmes zúgását.”

1896-ban, nyugdíjba vonulása után, Bedő Albert képviselőnek jelöltette magát, s Benedek Elek támogató írást jelentetett meg saját lapjában a tanítók és tanárok közt népszerű Nemzeti Iskola hasábjain: „A mostani képviselőválasztásnál feltűnő sok miniszteriális képviselő jelölt, de ugyancsak kevés közöttük az oly egyn, kitől többet lehetne várni, mint a szavazatok számának szaporítását. Szinte jól esik látni egy régi érdemes ember nevét a minő Bedő Albert orsz. főerdőmester a földművelési minisztérium államtitkára. Bedő Albert,

mint szaktudós is országos nevet szerzett magának. Az ő képviselőjelöltsége érdekel minket is, mert hivatalos állásában jelentékeny része volt az erdészeti és földműves szakiskolák fejlesztésében s nem egyszer volt alkalmunk meggyőződni a közoktatás ügye iránt való lelkes érdeklődéséről. Ez a körülmény s egyéniségének nemessége, kiválósága készletnek minket arra, hogy az ő politikai pártállására való tekintet nélkül felbújuk az

apatni kerület tanítóit Bedő Albert támogatására...”

Nem sokkal később Bedő Albertet választották meg a Székely Művelődési és Közgazdasági Egyesület elnökének – és látta el ezt a feladatát is több mint egy évtizeden keresztül. (Korábbi elnökök voltak többek közt gróf Mikó Imre, Andrássy Gyula miniszterelnök és Haynald Lajos kalocsai érsek is). Hamarosan, 1898-ban, Bedő Albert elnöklete alatt, Benedek Eleket választották az egyesület titkárává. Munkálkodásuk során elsősorban a szülőföldjüket elhagyó, főleg a fővárosban megtelepedő székely inasfiúk helyzetével és ügyeikkel foglalkoztak. Tervbe vették és tárgyalásokat folytattak egy Székely Otthon létrehozására Budapesten, ahol szállást és ételmezt kaphattak volna ezek a fiúk, de támogatottak pénz- és könyvadománnyal székelyföldi iskolákat és osztottak ott tanulmányi ösztöndíjakat és jutalmakat is. Törekedtek a székelyföldi művelődés elmélyítésére és próbálták a Székelyföld problémáira irányítani a politikai és gazdasági szereplők figyelmét.

1901-ben együtt indították a székelység érdekében a Magyarság c. lapot. A lap főszerkesztője, Györffy Gyula azonban politikai babérokra törve, hamarosan kiforgatta őket belőle. A lap szerkesztője Benedek Elek volt, felelős szerkesztője Jancsó Benedek, belső munkatársai: Bedő Albert, Földes Géza, Gaál Mózes stb. Ki-ki megfelelő ismertségre, hírnévre tett már szert ekkoriban íróként, újságíróként a saját szakterületén. A lap

indítását közös nyilatkozattal kezdték Szózat a székely néphez címmel, amely több újság hasábján is megjelent.

Bedő Albertnek, Benedek Eleknek, a lap munkatársainak és az akkora egyszerűen csak Székely Egyesületnek nevezett egyesületüknek óriás szerepe volt az 1902-ben Tusnádon megrendezett Székely Kongresszus megszervezésében és az azt követő Székely Akció indításában.

Amikor 1902 áprilisában elhunyt Bedő Albert édesapja, Benedek Elek kedves megemlékező sorokkal kívánta enyhíteni barátja fájdalomát *Meghalt egy vén pap* c. írásában: „Egy kilencvenkét esztendő unitárius papot kísérek holnap örök nyugalomra az új-székelyi unitárius temetőben. ... Bedő Lajos a sorsnak kiváltságoltjai közé tartozott, mert az Isten megadta neki az örömet, hogy lássa gyermekeinek szárnyra kelését; megérte, hogy egyik fia a maga óriás tetterejével, szorgalmával, tehetőségével fényes pályát fusson meg, nevét nem csak ebben az országban, hanem a külföld tudósai előtt is tiszteltté tegye...”

A Székely Kongresszus és a Magyarság c. lap bukása után Benedek Elek egy kicsit visszább húzódott a közéleti írástól és szerepléstől, a gyermekek országa felé tekintett. De Bedő Alberttel karöltve a székelység érdekében tett áldozatos munkájukat – az egyesület kereteiben és azon túl – halálukig folytatták.

Perjámosi Sándor

Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár

Felhasznált irodalom:

- Benedek Elek: Utazásaim. 2. Grünwlad országában. = Ország-Világ 9(33): 513–515, 1888.;
3. A M. Kir. fenyvesek közt. = 9(34): 530–531;
4. A M. Kir. fenyvesek közt. = 9(35): 546–547.;
5. A M. Kir. fenyvesek közt. = 9(36): 561–562.
- Benedek Elek: Az erdők gyilkosa. = Magyar Hírlap 1(156): 9–10, 1891. (aug. 27.)
- Benedek Elek: Az apáca. = Magyar Hírlap 1(157): 13, 1891. (aug. 28.)
- Székely Huszár: Apáca-égetés. = Magyar Hírlap 1(160): 1–2, 1891. (aug. 31.)
- Székely Huszár: Bedő Albert. Jubileuma alkalmából. = Magyar Hírlap 3(63): 1–2, 1893. (márc. 4.)
- Székely Művelődési és Közgazdasági Egyesület. = Pesti Napló 50(32): 10, 1899. (febr. 1.)
- A Székely Egyesület. = Pesti Napló 50(351): 10, 1899. (dec. 19.)
- Szózat a székely néphez! = Nemzeti Iskola 8(38): 1–3, 1901. (szept. 21.)
- [Benedek Elek]: Meghalt egy vén pap. = Magyarság 3(90): 4, 1902. (ápr. 14.)
- Balaton Petra: A székely Akció története, 1902–1914. Doktori Phd értekezés. Debreceni Egyetem 2006. ❁